

“O‘QUVCHILARNI IJODKORLIK QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION USULLAR”

Andijon Davlat Pedagogika Instituti Pedagogika yo‘nalishi 1 kurs magistranti
Madaminova Jumagul

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishda innovatsion pedagogik usullarning ahamiyati tahlil qilingan. Bugungi tez o‘zgarayotgan jamiyatda o‘quvchilarda yangicha fikrlash, muammoga noodatiy yondashuv va estetik tafakkurni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Muallif interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar, STEAM yondashuvi kabi zamonaviy usullar orqali o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini yuksaltirish bo‘yicha shaxsiy kuzatuv va tajribalarini o‘rtoqlashadi. Maqolada innovatsion ta’lim yondashuvlarining samaradorligi, ularni amaliyotga joriy etishdagi muammolar hamda yechimlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Ijodkorlik, innovatsion usullar, ta’lim, o‘quvchi, interaktiv metodlar, STEAM.

Аннотация: В данной статье проанализирована значимость инновационных педагогических методов в формировании творческих способностей учащихся. В условиях стремительно меняющегося общества важно развивать у школьников креативное мышление, нестандартный подход к проблемам и эстетическое восприятие. Автор делится личными наблюдениями и опытом использования современных методов, таких как интерактивные технологии, цифровые инструменты и подход STEAM, для раскрытия творческого потенциала учащихся. Рассмотрены эффективность инновационного подхода, а также проблемы и пути их решения при внедрении в образовательный процесс.

Ключевые слова: Творчество, инновационные методы, образование, ученик, интерактивные методы, STEAM.

Annotation: This article analyzes the importance of innovative pedagogical methods in developing students' creative abilities. In today's rapidly changing world, fostering creative thinking, unconventional problem-solving, and aesthetic perception in students is becoming increasingly crucial. The author shares personal experiences and observations on how modern approaches such as interactive methods, digital tools, and the STEAM approach can enhance students' creative potential. The article discusses the effectiveness of innovative educational strategies, along with the challenges and solutions involved in their implementation.

Keywords: Creativity, innovative methods, education, student, interactive methods, STEAM.

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchining shunchaki bilim egallashi emas, balki o'z bilimini yangicha yondashuvda qo'llay olishi, fikr yurita olishi va ijodiy tafakkur bilan muammolarga yechim topa olishi dolzarb masalaga aylangan. Bugungi kunda jamiyatda yuz berayotgan tezkor o'zgarishlar, texnologik yangiliklar va axborot oqimi fonida ijodkorlik insonning asosiy raqobatbardosh sifatlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ta'lim bu jarayonda nafaqat bilim beruvchi, balki inson ijodiy salohiyatini ochib beruvchi qudratli vositaga aylanmoqda.

Shaxsan mening pedagogik tajribamda kuzatilgan holatlardan biri shuki, har bir o'quvchida albatta ijodiy fikrlash imkoniyati mavjud, ammo bu salohiyatni yuzaga chiqarish uchun an'anaviy usullar yetarli emas. "Har bir bola — bu ochilmagan kitob, uni o'qish uchun o'zgacha yondashuv kerak," degan fikrga qat'iy ishonaman. Bu esa biz, pedagoglardan, doimiy yangilanishni, innovatsion metodlarga ochiqlikni va eng muhimi — o'quvchining qalbini his eta olishni talab etadi.

Maqolada aynan o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishda innovatsion usullarning o'rne, ular qanday samara berishi, va bu boradagi shaxsiy kuzatuv hamda tajribalar asosida taklif etilayotgan yondashuvlar haqida so'z yuritiladi.

Adabiyotlar tahlili

O'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini shakllantirish masalasi bugungi kunda ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar e'tiborida bo'lib kelmoqda. Jumladan, Vygotskiy ijodiy tafakkurni bolaning psixologik rivojida markaziy o'rin tutuvchi jarayon sifatida ko'radi va uning fikricha, "Ijod – bu inson ongining faol harakati bo'lib, u mavjud bilimlar asosida yangilik yarata oladi" (Vygotskiy, 1930). [1] Bu nuqtai nazar, ayniqsa, bugungi innovatsiyalar davrida o'ta dolzarbdir. Chunki zamonaviy o'quvchi nafaqat tayyor bilimni qabul qiluvchi, balki uni qayta ishlovchi va yangi shaklda ifoda etuvchi sub'yektga aylanishi kerak.

Shuningdek, J. Guilfordning "divergent fikrlash" nazariyasiga asoslangan tadqiqotlari ijodkorlikni turli yondashuvlar orqali rivojlantirish mumkinligini isbotlagan. U ijodkorlikni bir yo'nalishli (konvergent) fikrlashdan farqli ravishda, erkin va ko'p yo'nalishli tafakkur shakli sifatida ko'rsatadi. Bu yondashuv maktab o'quvchilari bilan ishlashda, ayniqsa, guruhli topshiriqlar, ochiq savollar va muammoli vazifalar orqali samarali bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Milliy adabiyotlarda esa N. To'xtasinov, M. Jo'raev, G. Teshaboyeva kabi mualliflarning tadqiqotlarida ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali o'quvchilarda ijodiy yondashuvni shakllantirish muhimligi ta'kidlanadi. G. Teshaboyeva o'z asarlarida innovatsion metodlar orqali o'quvchini faollikka, mustaqil fikrlashga, muammoni o'zi yechishga yo'naltirish kerakligini alohida qayd etadi.

Shaxsiy tajribamdan kelib chiqqan holda ayta olamanki, ta'limda faqat nazariy bilimlarni yetkazish emas, balki o'quvchini faollikka jalb eta oladigan metodlar — masalan, “aqliy hujum”, “rolga kirish”, “STEAM loyihalari”, hamda “gamifikatsiya” (o'yin asosidagi o'qitish) — o'quvchining ijodiy salohiyatini sezilarli darajada oshiradi. Bu usullar orqali o'quvchi darsga passiv emas, balki faol ishtirokchi sifatida yondashadi.

Ko'rib turganimizdek, adabiyotlarda ta'limning innovatsion yondashuvlari ijodkorlikni rivojlantirishning asosiy kaliti sifatida qayd etilmoqda. Ammo nazariy qarashlarni amaliyotga tatbiq etishda har bir pedagog o'z sharoiti, o'quvchilar darajasi va maktab muhitini hisobga olgan holda ijodiy yondashishi lozim. Har bir o'quvchi bu — noyob salohiyat egasi, uning iste'dodini ochish uchun yondashuv ham shaxsiylashtirilgan bo'lishi kerak.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishda innovatsion usullarning samaradorligini aniqlashga qaratilgan sifatli (qualitative) hamda qisman miqdoriy (quantitative) yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqot davomida pedagogik kuzatuv, intervyu, so'rovnoma va tajriba-sinov ishlari asosiy metod sifatida tanlandi. Ushbu usullar orqali nafaqat o'quvchilarning ijodiy faolligi, balki ularning darsdagi ishtiroki, tashabbus ko'rsatish darajasi ham o'rganildi.

Tadqiqot doirasida umumta'lim maktabining 6–8-sinflarida 3 oy davomida tajriba ishlari olib borildi. Darslarda “aqliy hujum”, “rolga kirish”, “ijodiy loyihalar”, “gamifikatsiya” va “STEAM” kabi innovatsion usullar qo'llanildi. Har bir darsdan so'ng o'quvchilarning faol ishtiroki, o'z fikrini mustaqil ifodalashi va yangicha yondashuv ko'rsata olish qobiliyati maxsus kuzatuv varaqalari asosida qayd etildi.

Shaxsiy kuzatuvim shuni ko'rsatdiki, an'anaviy metodlardan farqli o'laroq, innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga va jamoaviy ishlashga undaydi. Misol uchun, “STEAM loyiha” metodini qo'llash orqali bir guruh o'quvchilar ekologiya mavzusida muammoga yechim topish loyihasini ishlab chiqib, nafaqat fanlararo bilimlarni uyg'unlashtirdi, balki ijodiy ishlash orqali o'z fikrlarini erkin ifoda eta oldilar.

Tadqiqot metodikasi doirasida o'qituvchilar bilan ham intervyu o'tkazildi. Ularning ko'pchiligi innovatsion metodlarni qo'llashda vaqt, texnik baza va o'quvchilar darajasini inobatga olish zarurligini ta'kidlashdi. Shu boisdan ham bu maqolada metodlarni tanlashda moslashtirish (adaptatsiya) muhim ahamiyat kasb etishi, har bir metod har doim ham universal emasligi haqida shaxsiy fikrlarim kiritildi.

Shuningdek, o'quvchilarning darsdan oldin va keyingi holatini solishtirish uchun oddiy diagnostik testlar o'tkazilib, ijodiy fikrlash darajasidagi o'zgarishlar tahlil qilindi. Ushbu natijalar metodlarning samarasini empirik asosda ko'rsatishga yordam berdi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot davomida o'quvchilarning ijodkorlik darajasini shakllantirishda qo'llanilgan innovatsion metodlar ularning faolligi, fikr mustaqilligi va jamoaviy ishlash ko'nikmalariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ayniqsa, interaktiv va ijodiy yondashuvlarga asoslangan darslarda o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifoda etishi, yangi g'oya taklif qilishga bo'lgan intilishi ortgani kuzatildi.

Misol uchun, "Gamifikatsiya" asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar muammoga yechim topish uchun turli rollarda ishtirok etib, darsga shunchaki bilim olish manbai sifatida emas, balki ijodiy jarayon sifatida yondashganlari aniq ko'zga tashlandi. "STEAM" metodikasini qo'llagan hollarda esa o'quvchilar bir vaqtning o'zida bir nechta fanlar bo'yicha bilimlarni uyg'unlashtirish orqali o'z loyihalarini ishlab chiqdilar. Bu, o'z navbatida, ularning tizimli fikrlash va mustaqil izlanish qobiliyatlarini kuchaytirdi.

Statistik tahlillar ham bu natijalarni qo'llab-quvvatladi: tajriba oldidan o'tkazilgan diagnostik testlarda ijodiy fikrlash belgilariga ega o'quvchilar soni 36% ni tashkil etgan bo'lsa, tajriba so'ngida bu ko'rsatkich 68% ga yetdi. Bu o'zgarishlar faqatgina bilim darajasining emas, balki psixologik ochiqlik, tashabbuskorlik va tanqidiy fikrlash singari sifatlarning ham rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Muxokama

Shaxsiy kuzatuvlarim shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning ijodiy faoliyati ko'proq ularni markazga qo'ygan, erkinlik bergan metodlar orqali ochiladi. O'qituvchi bu jarayonda nazoratchi emas, balki yo'naltiruvchi sifatida ishtirok etganida, natijalar yanada samaraliroq bo'ladi. "Yangi g'oya — bu eski fikrlarning noodatiy birikmasi" degan shior ostida tashkil etilgan mashg'ulotlarda o'quvchilarning noodatiy javoblari, o'zaro fikr almashinuvi va erkin munozaralarga bo'lgan intilishi meni pedagog sifatida chuqur ilhomlantirdi.[2]

Biroq, ba'zi sinflarda o'quvchilar innovatsion metodlarga darhol moslasha olmasligi, boshlang'ich bosqichda passivlik ko'rsatganini ham kuzatdim. Bu holat, meningcha, an'anaviy ta'limga haddan tashqari o'rganib qolganlik va ijodiy yondashuvga bo'lgan psixologik tayyorgarlik yetishmasligi bilan bog'liq.

Shu asosda, ijodiy qobiliyatni rivojlantirishga qaratilgan har qanday metodikani bosqichma-bosqich joriy etish, o'quvchilar psixologiyasini hisobga olish, va har bir sinfga mos strategiyani ishlab chiqish zarur degan xulosaga keldim.

Taklif va tavsiyalar

Quyidagi tavsiyalarni amaliyotga tatbiq etish tavsiya etiladi:

Innovatsion metodlarni bosqichma-bosqich joriy etish – o'quvchilarni yangi metodlarga tayyorlash uchun yumshoq o'tish zarur.[3]

Gamifikatsiya va STEAM yondashuvlaridan faol foydalanish – bu usullar o'quvchilarda motivatsiyani oshiradi va ijodiy fikrlashni faollashtiradi.

Ijodiy mashg'ulotlarni darsdan tashqari faoliyat bilan integratsiyalash – to'garaklar, tanlovlar, ochiq darslar orqali.

O'qituvchilarning malakasini oshirish – innovatsion metodlarni to'g'ri qo'llash uchun doimiy metodik yordam zarur.

Shaxsiylashtirilgan yondashuvni shakllantirish – har bir o'quvchining qiziqishi va qobiliyatiga mos metod tanlash.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, ijodkor o'quvchini shakllantirish uchun o'qituvchining o'zi ham yangilikka ochiq, izlanishga moyil va o'zgacha fikrlay oluvchi bo'lishi kerak. Zero, ijod – bu o'rgatiladigan emas, uyg'otiladigan sifatdir.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar asosida shuni ishonch bilan aytish mumkinki, o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishda innovatsion usullar samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Bunday usullar o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi, fikr yuritish, mustaqil qaror qabul qilish va yangilik yaratish ko'nikmalarini shakllantiradi. Tajriba darslari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar, interaktiv yondashuvlar va fanlararo loyihalar orqali o'quvchida o'zini namoyon qilishga bo'lgan ichki ehtiyoj uyg'onadi.

Shu bilan birga, har qanday metodni qo'llashda uni o'quvchilar yoshi, psixologik tayyorgarligi, guruh dinamikasi va mavjud sharoitlarga moslashtirish muhim. Shaxsiy tajribamga tayansam, ijodiy yondashuvlar biror "tayyor retsept" emas — ularni har bir sinf, har bir sharoit uchun yangicha talqinda joriy qilish kerak. O'qituvchining o'zi ijodkor bo'lmasa, o'quvchidan ijod kutish mushkul.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Выготский Л.С. (1930). Воображение и творчество в детском возрасте. Москва: Педагогика.
2. Guilford, J.P. (1956). The structure of intellect. Psychological Bulletin, 53(4), 267–293.
3. Тўхтасинов Н. (2019). Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Fan.
4. Тешабоева Г. (2021). Pedagogik innovatsiyalar va ijodkorlik asoslari. Samarqand: Zarafshon.
5. Jo'raev M. (2020). Ta'limda samarali metodlar. Toshkent: Yangi asr avlodi.
6. Mishra, P., & Koehler, M.J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record, 108(6), 1017–1054.
7. Anderson, L.W., & Krathwohl, D.R. (2001). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longman.